

КОНЦЕПТОЛОГІЯ

УДК 811.161.2'373 : 398.3

Н. В. Плотнікова

КОНЦЕПТ *СВЯТВЕЧІР* У МІФОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Статтю присвячено комплексному аналізу концепту *Святвечір* мікроконцептосфери *Святки*, який спроектований на вивчення його особливостей у синхронічному та діахронічному аспектах, а також на з'ясування специфіки його відображення в ієрархічній системі української мовної картини світу, що передбачає вилучення інформації про досліджуваний фрагмент концептуальної картини світу людини зі словників різних типів та етнографічних джерел (культурологічний аспект) і визначення особливостей його репрезентації в мові (семантичний аспект). Запропонована техніка аналізу лінгвокультурних концептів проходить у три етапи: 1) побудова номінативного поля концепту та встановлення його номінативної щільності; 2) опис структурних елементів концепту; 3) моделювання польової структури.

Ключові слова: лінгвокультурологія, мікроконцептосфера, концепт, архетип.

Плотникова Н. В. Концепт *Святвечер* в мифологической картине мира. Стаття присвячена комплексному аналізу концепта *Святвечер* мікроконцептосфери *Святки*, который спроектирован на изучение особенностей его отражения в синхроническом и диахроническом аспектах, а также на выяснение специфики его представления в иерархической системе языковой картины мира, при помощи осуществления выборки информации об исследуемом фрагменте концептуальной картины мира человека из словарей разных типов и этнографических источников (культурологический аспект), предпринята попытка определения особенностей его репрезентации в украинском языке (семантический аспект). Предложенная техника анализа лингвокультурных концептов проходит в три этапа: 1) построение номинативного поля концепта и определение его номинативной плотности; 2) описание структурных элементов концепта; 3) моделирование полевой структуры концепта.

Ключевые слова: лингвокультурология, микроконцептосфера, концепт, архетип.

Plotnikova N. V. Concept *Sviatvechir* (Christmas Eve) in Mythological World-Image. The article deals with the complex analysis of the concept *Sviatvechir* (Christmas Eve) of the microconcept-sphere *Sviatki* (Yule) projected for studying the peculiarities of its reflection in the synchronistical and diachronic aspects, as well as for clarifying of the specific character of its reflection in the hierarchical system of the linguistic world- mapping. Keeping within the limits of the lingvoculturological approach of the linguistic conceptology, in the research the notions such as conceptosphere, concept, conceptual microfield were considered.

In the structure of the microconcept-sphere *Sviatki* 46 central concepts distributed to 10 conceptual microfields were distinguished. The appropriate field structure (nucleus, near-nucleus zone and periphery) of the microconceptosphere *Sviatki* was modeled and the hierarchical organization (superconcepts, presupersconcept, basic concepts, subconcepts) was presented. But the technique of the analysis of the lingvoculturological concepts suggested in this work consists of 3 stages: 1) formation of the nominative field of concept and definition of its nominative density; 2) description of the structural elements of the concept; 3) modeling of its field structure. During the analysis of every concept the means of its linguistic expression, including their paradigmatic

*and derivational peculiarities were characterized. The research of the central concepts of the microconceptosphere **Sviatki** permitted to discover the specific character of the national mentality of the Ukrainians within the limits of this fragment of the linguistic world- mapping.*

Key words: *linguistic culturology, conceptosphere, microconceptosphere, concept.*

Зимовий цикл народної календарної обрядовості українців поділяється на доріздвяні та власне Різдвяні свята. Власне Різдвяні свята (Святки) починаються зі Святвечора й закінчуються Водохрещем і містять значний обсяг фактичного матеріалу. Цей матеріал дає змогу розглядати Різдвяні свята або мікроконцептосферу **Святки** (Мксф) як складну систему – концептуальне поле, що включає в себе множину концептів, тобто є концептополем макрорівня [10, с. 214]. Концептополе макрорівня, як і концептополе мікрорівня, повністю відповідає всім традиційним канонам теорії поля, тобто має структуру у вигляді ядра, приядерної зони та периферії.

Оскільки концептуальне поле – велике угруповання концептів, то вважаємо доцільним розподілити його на фрагменти – концептуальні мікрополя (КМП), що утворюють складну ієрархічну систему взаємопов'язаних полів, на основі яких формується мовна картина світу, та поєднують однорідні в поняттєвому відношенні одиниці (окремі концепти).

На концептуальному рівні свята різдвяно-новорічного циклу репрезентовані концептами **Святки**, **Святвечір**, **Різдво**, **Щедрий вечір**, **Новий рік**, **Голодна кутя** та **Водохреще**, що в складі концептуального поля «мікроконцептосфери **Святки**» групуються в концептуальне мікрополе «Різдвяно-новорічні свята». Один із фрагментів такого мікрополя, а власне концепт **Святвечір**, і становить предмет цього дослідження.

Канун Різдва Христового, який має назву **Святвечір**, з погляду етнографії та історії описували науковці XIX–XX ст.: О. Афанасьєв, І. Беньковський, О. Воропай, М. Грушевський, С. Килимник, О. Курочкін, І. Огієнко, О. Потебня, І. Сахаров, В. Скуратівський, І. Снегірьов, О. Терещенко, П. Чубинський та ін. Щодо лінгвістичного аналізу лексем, які репрезентують концепт **Святвечір**, то деякі з них аналізуються у дисертаціях І. Бочарової та І. Круть, але комплексний аналіз усіх наявних в українській мові мовних репрезентантів концепту **Святвечір** у науковій літературі відсутній.

Відповідно, актуальність теми цієї розвідки зумовлена необхідністю опису концепту **Святвечір** з огляду на нову лінгвістичну парадигму, що репрезентована лінгвокультурологічним напрямом у лінгвістиці з урахуванням як лінгвальних, так й екстралінгвальних чинників. Мета статті – здійснити лінгвоконцептуальний аналіз мовного вираження концепту **Святвечір** у межах мікроконцептосфери **Святки**.

Для дослідження центральних концептів Мксф **Святки** застосовуємо комплексну методику, що поєднує елементи семантико-когнітивного й лінгвокультурологічного аналізів та базується на трьох етапах:

1) *побудова номінативного поля концепту та встановлення його номінативної щільності. Номінативне поле концепту* – це сукупність мовних засобів, що об'єктивують концепт у конкретний період розвитку суспільства [9, с. 66]. Номінативне поле концепту будуюмо шляхом суцільної вибірки зі словників

різних типів та етнографічних джерел прямих номінацій концепту, їхніх синонімів та дериватів. Номінативну щільність концепту пропонуємо подавати в цифровому еквіваленті, для чого вводимо поняття коефіцієнта номінативної щільності, який обчислюємо за формулою $Q_{nd} = NF_c : NF_{mcs}$, де Q_{nd} — це коефіцієнт номінативної щільності, NF_c — загальна кількість одиниць номінативного поля концепту, NF_{mcs} — загальна кількість одиниць номінативного поля мікроконцептосфери, що становить 314 одиниць.

2) *виділення та опис структурних елементів концепту*. Згідно із методикою аналізу культурних концептів Ю. Степанова в структурі концепту виділяємо дві складові — культурну та поняттєву [14, с. 41]. Культурна складова містить три шари: а) історичний, де аналізуємо явище в складі святочної обрядовості з історико-етнографічного погляду; б) актуальний, де проводимо аналіз наявних синонімів та дериватів імені концепту; в) етимологічний, розгляд якого дає змогу визначити первинний смисл імені концепту. Поняттєву складову виявляємо шляхом аналізу значень основних мовних репрезентантів концепту, що проводиться методом компонентного аналізу. Згідно із методикою концептуального аналізу З. Поповою та Й. Стерніна, спільні або близькі за смыслом семи різних мовних репрезентантів одного концепту узагальнюємо й інтерпретуємо як когнітивні ознаки концепту [9, с. 201], які називаємо смисловим елементом або компонентом смислу концепту. Подібні смислові елементи отримуємо й упродовж аналізу всіх шарів культурної складової концепту, узагальнюючи та інтерпретуючи як смислові елементи первинний смисл імені концепту, смисли, що їх має концепт в історико-етнографічному контексті, лексичні значення синонімів та дериватів.

3) *моделювання польової структури концепту*. Розподіляючи концептополя на концептополе макро- і мікрорівня, А. Приходько до перших відніс ті, що включають множину концептів (у розвідці це Мксф *Святки*), у той час, як концептополе мікрорівня «можна умовно вважати ідіополем окремо взятого концепту» [10, с. 214]. Відповідно, концепт *Святвечір* — це концептополе мікрорівня, що складається з ієрархії смислових елементів. До ядра відносимо смислові елементи, що виділені під час аналізу поняттєвої складової. Усі інші компоненти смислу, залежно від частотності їхнього використання, а також від сфери вжитку, належать до приядерної або периферійної зон. Польову структуру концепту подаємо з урахуванням особливостей різних періодів.

Культурологічно-лінгвістичний аналіз концепту *Святвечір*. І. **Культурна складова концепту.** А) *історичний шар*. Попри те, що за свідченням В. Войтовича, «Свята вечеря святкується ще з часів трипільської культури» [2, с. 465], цьому факту немає документального підтвердження. Проте, аналізуючи обрядодії цього дня, на їх глибокі корені справедливо вказує К. Сосенко, який зазначає, що незвичайний вигляд і примітивність Тайної вечері доводять старовинність цього свята, оскільки «всі земноплоди, подавані на вечерю, це очевидна господарська збірка найнижчого типу з пракультурної доби; а традиція їх примітивного заготовлення «на вечерю» й їх споживання, може, не має собі рівної між іншими селянськими народами, святкуючими Різдво»

[13, с. 114]. На думку І. Квасниці, у давніх праукраїнських містеріях Святвечір також був святом худоби [15, с. 193], і цей «святоточний захват народу худобою» та «благословення худоби жертвуваними хлібами й стравами та медом, годування худоби святою вечерєю» [13, с. 116] є яскравою ілюстрацією стародавності цього свята. Вірогідно, менш стародавньою, але також язичницькою культурною верствою у святвечірніх традиціях є внесення Дідуха, розкладання сіна на столі та соломи під столом, а також покладання поруч із цим усякого господарського реманенту (плуг, борона, ярмо або упряж із коней тощо), що, безперечно, є відбитком у святковій обрядовості поступового господарського та агрокультурного розвитку слов'ян-язичників.

Але не лише ці обряди та традиції доводять існування Святвечора як свята ще у період язичництва. Розглядаючи **Святвечір** як концепт, зазначимо, що підґрунтям для цього базового (відносно мікроконцептосфери **Святки**) концепту стали концепти-архетипи **Вогонь**, **Сонце** та **Смерть**. З огляду на те, що традиції добування «нового вогню», зустрічі бога сонця, віра у прихід святих душ та вечеря з ними, а також звичай «нести вечерю» родичам, що мають місце у Святвечір, відображають давній язичницький світогляд із його культом вогню, солярним культом та культом предків, до того ж, згадані обряди та традиції є найважливішими у цей вечір, робимо висновок, що Святвечір як свято має дійсно давнє походження і, ймовірно, що система його обрядовості повністю сформувалась ще в дохристиянську добу. Отже, вважаємо концепти-архетипи **Вогонь**, **Сонце** та **Смерть** суперконцептами стосовно базового концепту **Святвечір**, а всі обряди та традиції цього вечора визначаємо як субконцепти і репрезентуємо їх як структурні компоненти міфологеми **Святвечір**.

Аналіз історичного шару культурної складової концепту **Святвечір** у межах Мксф **Святки** дав змогу виявити субконцепти, які розглядаємо як смислові елементи: «кутя», «узвар», «карачун», «книш», «дідух», «солома», «зерно», «павук», «бджола», «сокира», «плуг». На лексичному рівні цей концепт репрезентовано відповідною лексемою.

Б) етимологічний шар. Лексема **Святвечір** утворилась шляхом складання основ прикметника *святий* та іменника *вечір* [4, с. 116], а аналіз етимологічного шару культурної складової концепту **Святвечір** у межах Мксф **Святки** виявив його смислові елементи: «святість», «передсвятю», «вечір».

В) актуальний шар. Лексичні ознаки. Синонімічний ряд із домінантою **Святвечір** у словнику синонімів української мови відсутній, але побутові варіанти цієї назви фіксують тлумачні словники та етнографічні джерела: *Святвечір*, *Святий вечір*, *Свят-вечір*, *Свят Вечір*, *Багатий вечір*, *Багат-вечір*, *Багатвечір*, *Багата кутя*, *Свята вечеря*, *Тайна вечеря*, *Божя вечеря*, *Велікій вечір*, *Вілія*, *Вилия*, *Вѣля*, *Велия*, *Вилиа*, *Коляда* [2, с. 465; 5, с. 272-275;

6, с. 19-35; 8, с. 9-10; 11, с. 12; 16, с. 73]. Ці синоніми потрактовуємо як етнографічні.

І. Левкович стверджує, що назва *Святвечір* має християнське походження і належить не тільки до навечір'я Різдва Христового, а також і до всіх вечорів різдвяного циклу. Основою для такої номінації стало повір'я про те, що в цей день (вечір) «Христос ходить по землі», а отже, цей вечір — святий. Але, як зазначає С. Килимник, на Святвечір до хати входять добрі й святі духи-Лада разом із богом Сонця [6, с. 34-35], тобто первісно святість цього вечора пов'язана зі святими гостями (сонцем та духами), місце яких у християнську добу заступила постать Ісуса Христа.

В основу номінації *Багатий вечір* покладено багатство святвечірнього столу, тобто кількість страв на ньому, оскільки до їхнього складу мала входити вся городина і садовина, що була в господарстві. Відмінності в написанні цих назв (*Святий вечір*, *Свят Вечір*, *Свят-вечір*, *Святвечір*) та (*Багатий вечір*, *Багат-вечір*, *Багатвечір*) викликані історичними змінами.

Аналізуючи назву *Багата кутя*, І. Бочарова наголошує, що в слова *кутя* на підставі закону аналогії розвинулось значення «передсвято», оскільки трохи раніше це значення внаслідок метонімічного перенесення отримало слово *канун*, що первісно позначало (так само, як і *кутя*) «один із жертвонних церковних приносів» [1, с. 52]. Розвиток значення «передсвято» у словах *кутя* та *канун* пояснюється використанням цієї їжі як в язичницькій, так і в християнській традиції, в якості перших страв у день, що передє основному святу. Отже, в основу номінації *Багата кутя* лягло розуміння куті як передодня свята і багатство святвечірнього столу.

Подвійну основу має і назва *Свята вечеря*, оскільки в цей день відбувається вечеря — пригощання, що влаштовують увечері з певної нагоди, а прихід святих душ, яких ушановували під час цієї вечері в період язичництва, надавав цій події святості. Із прийняттям християнства та розповсюдженням текстів Біблії серед простого населення, в народній свідомості виникає асоціативна паралель між язичницькою *Святою вечерєю* і біблійною легендою про тайну вечерю Ісуса Христа, що сприяє перенесенню номінації *Тайна вечеря* на *Свята вечеря*. Номінація *Божя вечеря* (вживається лише гуцулами) є наслідком переосмислення назви *Тайна вечеря*, головним персонажем якої був Ісус Христос, тобто Бог.

Щодо походження назви *Вілія*, що репрезентована значною кількістю фонетичних варіантів, існують дві теорії, зокрема деякі науковці справедливо вважають, що вона «нагадує своє походження від латинського слова «*vigilia*», що стало прийнятним у польському словнику літературної мови, як назва дня, що попереджує Різдво» [8, с. 10]. Ця теорія вказує на запозиченість цієї назви із польської мови, порівн.: «(стп. *wilia*, лат. *vigilia*)». До цієї теорії пристає й І. Круть, яка зазначає, що слово *Вілія* у сучасному значенні *вечір напередодні Різдва* «розвинулося шляхом звуження семантики від «вечір / день напередодні» [7, с. 81], тобто від свого первісного значення. Іншу точку зору відстоює І. Левкович: спираючись на існування в Перемишніні, Яворівщині і Новосяндеччині назви *Велія*, вона вважає правдоподібним

походження назви *Вілія*, «від старослов'янського слова «велій», себто «великий»» [8, с. 9-10], що містить словник В. Даля, порівн.: «*Велій* црк. Великий» [3:1, с. 177].

Назва *Коляда* як синонім до номінації *Святвечір* уживається рідко (її фіксують П. Чубинський [16, с. 73], І. Левкович [8, с. 10]). Подібне значення лексеми *Коляда* є результатом метонімічного перенесення назви цілого (*Коляда* у значенні *Святки*) на частину цілого (Святвечір як складова Святко).

Парадигматичний аналіз дав змогу виявити синонімічний ряд мовних репрезентантів міфологеми *Святвечір*: СВЯТВЕЧІР – БАГАТИЙ ВЕЧІР – БАГАТА КУТЯ – СВЯТА ВЕЧЕРЯ – ВІЛІЯ – КОЛЯДА зі спільною архісемою *вечір*. З огляду на регіональний ужиток лексем *Вілія*, *Коляда* й словосполучення *Багата кутя*, застарілість номінації *Свята вечеря*, наявність диференціальних сем у семантичній структурі словосполучення *Багатий вечір* домінантою цього ряду вважаємо лексему *Святвечір*, що і стала назвою концепту.

Аналіз актуального шару культурної складової концепту *Світвечір* у межах Мксф *Святки* дав змогу виявити його смислові елементи: «*передсвятко*», «*святість*», «*бог Сонце*», «*святі духи*», «*вечеря*», «*кутя*», «*Ісус Христос*». Кількість одиниць номінативного поля концепту *Святвечір* дорівнює 21, а коефіцієнт номінативної щільності становить 0,066, що свідчить про свідоме побутування згаданого концепту в межах Мксф *Святки*, та про його достатню комунікативну релевантність.

II. Поняття складова концепту. Основними мовними репрезентантами міфологеми *Святвечір* є *Багатий вечір*, *Багата кутя*, *Свята вечеря*, *Вілія*, *Коляда* та, власне, *Святвечір*.

У лексикографічних джерелах усі засоби мовного вираження міфологеми *Святвечір* (крім лексеми *Коляда*) мають лише один ЛСВ: *вечір перед Різдвом* або *вечір напередодні Різдва*, або *святвечір*.

Щодо лексеми *Коляда*, то серед лексикографічних джерел лише словники російської мови її фіксують у значенні *канун Різдва Христового* [3: 2, с. 136]. На використання цієї лексеми в такому значенні в українській мові вказує І. Левкович, порівн.: «Волинь і сумежна Грубешівщина називають свят-вечір «колядою»» [8, с. 10]. Отже, у семантичній структурі лексеми *Коляда* також виділяємо ЛСВ *вечір перед Різдвом*.

МОВНИЙ РЕПРЕЗЕНТАНТ	ЛСВ	СЕМИ
Святвечір	Вечір перед Різдвом.	1. Вечір 2. Вечір перед Різдвом
Багатий вечір	Вечір напередодні Різдва, коли виставляють на стіл багато різних страв.	1. Вечір 2. Вечір перед Різдвом 3. Багато страв
Багата кутя	Переддень Різдва, Святвечір.	1. Вечір 2. Переддень Різдва 3. Святвечір

Свята вечеря	Вечеря у святий вечір.	1. Вечір 2. Вечеря 3. Святвечір
Вілія	День перед яким-небудь святом / (день перед Різдвом) Святвечір	1. День перед святом 2. Переддень Різдва 3. Вечір 4. Святвечір
Коляда	Вечір перед Різдвом	1. Вечір 2. Вечір перед Різдвом

Відповідно, у свідомості сучасних українців міфологема **Святвечір** як складник Мксф **Святки** містить смислові елементи «*Передсвято*» і «*вечеря*».

Проведений комплексний аналіз концепту **Святвечір** як складника Мксф **Святки** сприяв виділенню його домінантних смислових елементів, що дало змогу розглянути цей концепт з огляду на його польову організацію:

ПЕРІОД	КОМПОНЕНТИ СМИСЛІВ
Дохристиянська доба	1. <i>Ядро</i> : «вечір», «передсвято»; 2. <i>Приядерна зона</i> : «вечеря», «кутя», «узвар», «Дідух», «бог Сонце», «святі духи», «Карачун»; 3. <i>Периферія</i> : «книш», «павук», «бджола», «сокира», «плуг», «солома», «зерно».
Доба християнства	1. <i>Ядро</i> : «святість», «вечір», «передсвято»; 2. <i>Приядерна зона</i> : «вечеря», «кутя», «узвар», «Дідух», «бог Сонце», «святі духи», «Карачун», «Ісус Христос»; 3. <i>Периферія</i> : «книш», «павук», «бджола», «сокира», «плуг», «солома», «зерно».
Сучасний період	1. <i>Ядро</i> : «святість», «вечір», «передсвято»; 2. <i>Приядерна зона</i> : «вечеря», «кутя», «узвар», «Дідух», «Карачун», «Ісус Христос»; 3. <i>Периферія</i> : «книш», «павук», «бджола», «сокира», «плуг», «солома», «зерно».

Проаналізувавши концептуальну структуру концепту **Святвечір** з огляду на польову організацію, ми дійшли висновку, що ядерні компоненти смислів складають $\approx 17\%$. Упродовж віків у ядерній зоні концептуальної структури цього концепту відбулись несуттєві зміни, зокрема після прийняття християнства концептуальна структура концепту **Святвечір** розширюється компонентом смислу «святість», який залишається актуальним й сьогодні.

Відсоткове вираження компонентів смислів приядерної зони для концепту **Святвечір** сягає $\approx 35\%$. Упродовж віків у цій зоні також відбулися незначні зміни, зокрема у добу християнства периферійні зони концептуальних структур деяких концептів розширилися завдяки виникненню смислових елементів із релігійною мотивацією: у міфологеми **Святвечір** з'являється компонент смислу «*Ісус Христос*». Нові смислові елементи із релігійною мотивацією виштовхують із приядерних зон концептуальних

структур загданих концептів компоненти смислів язичницького походження, зокрема міфологема *Святвечір* утрачає смислові елементи «бог Сонце», «святі духи».

Периферійна зона міфологеми *Святвечір* містить $\approx 47\%$ смислових елементів й упордовж віків жодних змін не зазнала.

Результати вивчення міфологеми *Святвечір*, що отримані за допомогою компонентного, етимологічного та історико-культурологічного аналізу, дають змогу зробити висновок, що цей концепт належить до значущих в українській культурі та в житті українців.

Запропонована методика комплексного аналізу культурних концептів може бути використана для вивчення інших подібних концептів, що є перспективним у сучасний період, коли простежуємо помітне посилення уваги до національної самобутності української культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочарова І. В. Лексико-семантичні та граматичні параметри назв релігійних свят у сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. — Київ, 1999. — 189 с.
2. Войтович В. М. Українська міфологія. — К.: Либідь, 2002. — 664 с.
3. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. — М.: Русский язык — Медиа, 2005. — Т. 1.: А-З. — 2005. — 699 с.; Т. 2.: И-О. — 2005. — 779 с.
4. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР, ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; [гол. ред. О. С. Мельничук]. — К.: Наукова думка, 1982-2006. — Т. 5.: Р-Т. — 2006. — 704 с.
5. Іларіон митрополит. Дохристиянські вірування українського народу. — Вінніпег, 1965. — 424 с.
6. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: [у 3 кн., 6 т.]. — Вінніпег, Торонто, 1964. — Кн. 1. — Т. 1.: (Зимовий цикл). — 1964. — 154 с.
7. Круть І. Ю. Лексика календарно-обрядової поезії: структурно-семантичний та стилістичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. — Кіровоград, 2004. — 189 с.
8. Левкович І. Українські народні різдвяні звичаї. — Лондон, 1956. — 44 с.
9. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика. — М., 2007. — 314 с.
10. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. — Запоріжжя: Прем'єр, 2008. — 332 с.
11. Скуратівський В. Т. Дідух: Свята українського народу. — К.: Освіта, 1995. — 272 с.
12. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. — К.: Наукова думка, 1999-2000. — Т. 2.: О-Я. — 2000. — 960 с.
13. Сосенко К. Різдво-Коляда і Щедрий вечір: культурологічні оповідання. — К.: Український письменник, 1994. — 286 с.
14. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования. — М., 1997. — 824 с.
15. Традиції та звичаї українців: В 2 т. / [авт.-упоряд. І. Квасниця]. — К.: Гнозис, 2007. — Т. 1.: Зима. — 2007. — 408 с.
16. Чубинский П. П. Календарь народных обычаев и обрядов. — К.: Музична Україна, 1993. — 80 с.

Плотнікова Наталя Володимирівна — кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри сучасних європейських мов, Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі, Плетнівський провулок, 5, Харків, 61000, Україна.

E-mail: Natali.Plotnikova.02@mail.ru

tel.: +38 066 727 22 08

orcid.org/0000-0001-9719-6238

Plotnikova Natalia Volodimirivna — Ph.D in Philology, Associate Professor, Department of Modern European Language, Kharkiv institute of finance of the Ukrainian state university of finance and international trade. Pletnivskyi Lane 5, Kharkiv, 61000, Ukraine.